

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

ЛУПІНОВИЧ Світлана Миколаївна

УДК 373.3: 37.037 (043.5)

**ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО НАВЧАННЯ
В УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ
ШКОЛИ-КОМПЛЕКСУ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ**

13.00.07 - теорія і методика виховання

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Тернопіль - 2006

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Запорізькому обласному інституті післядипломної педагогічної освіти, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник - доктор педагогічних наук, професор
ПАВЛЮТЕНКОВ Євгеній Михайлович,
Запорізький обласний інститут

післядипломної педагогічної освіти,
завідувач кафедри управління розвитком
освіти, м. Запоріжжя.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор

Вихрущ Віра Олександрівна,
Тернопільський національний педагогічний
університет ім. В.Гнатюка, завідувач кафедри
педагогіки і методики початкового навчання;
кандидат педагогічних наук, доцент

Матвієнко Олена Валеріївна,
Національний педагогічний університет
ім. М.П.Драгоманова, доцент кафедри
педагогіки і методики початкового навчання.

Провідна установа: Полтавський державний педагогічний
університет ім. В.Г.Короленка,
кафедра соціальної педагогіки і педагогіки
початкового навчання Міністерство освіти і
науки України, м. Полтава.

Захист відбудеться 31 березня 2006 р. о 14.30 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.053.01 в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка за адресою: 46027, м. Тернопіль, вул. М.Кривоноса, 2.

З дисертацією можна ознайомитись в бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: 46027, м. Тернопіль, вул. М.Кривоноса, 2. Автореферат розіслано 28 лютого 2006 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Чайка В.М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність дослідження. Усвідомлення учня як суб'єкта і мети виховання, самовизначення і самореалізація особистості становлять сутність нових підходів до організації процесу виховання в сучасних умовах. На це орієнтують "Концептуальні засади гуманітарної освіти", "Концепція позашкільної освіти і виховання", які спрямовують освіту і виховання на здійснення соціалізації, тобто підготовку людини до життя в суспільстві на засадах гуманізму і демократизму. Поява багатьох концепцій виховання свідчить про важливість і значущість цієї проблеми, про пошуки оптимального варіанта її розв'язання.

Важливим критерієм ефективності та якості процесу виховання є вихованість школярів - наявність у них високих моральних якостей і цінностей. Одним із суттєвих показників рівня вихованості школяра є його ціннісне ставлення до навчання, інтерес до знань і усвідомлення їх ролі у своєму розвитку, прилучення до національної та світової культури як найвищої цінності суспільства. Зростання значення знань у сучасних умовах визначає необхідність подальшого вдосконалення навчально-виховного процесу в школі, пошуку шляхів підвищення свідомого й активного ставлення до навчання, одним із яких є формування в учнів ціннісного ставлення до нього.

Однак результати емпіричного дослідження свідчать, що система виховної роботи не забезпечує результативності цього процесу, обмежується окремими не пов'язаними між собою заходами, і, як наслідок, рівень сформованості ціннісного ставлення до навчання в учнів початкових класів низький, незважаючи на вік, сприятливий для формування особистісних пізнавальних потреб, позитивних якостей особистості, цінностей-знань.

У школі-комплексі естетичного виховання навчаються учні, які пройшли конкурсний відбір і виявили художньо-мистецькі здібності. Більшість з них були наперед орієнтовані батьками й учителями на засвоєння знань, умінь і навичок з предметів художньо-естетичного циклу, видів художньо-естетичної діяльності. У школі-комплексі естетичного виховання, у структурі якої два блоки підготовки - загальноосвітній та мистецький, основною метою є формування в учнів здатності сприймати і перетворювати дійсність за законами краси в усіх сферах діяльності людини. Однак домінуюча роль предметів естетичного циклу, налаштованість учнів насамперед на розвиток художньо-естетичних здібностей, утруднює формування ціннісного ставлення до навчання і позитивних якостей особистості. Педагогічні ідеї, що висвітлюють гуманізацію навчально-виховного процесу в початковій школі, знайшли відображення у працях Ш.Амонашвілі, А.Дістервега, Л.Занкова, Я.Коменського, Ж.-Ж.Руссо, О.Савченка, В.Сухомлинського, К.Ушинського та ін.

У багатьох педагогічних дослідженнях ціннісне ставлення учнів до навчання розглядається як компонент змісту морального виховання. І.Бех, М.Борищевський, Є.Козак, В.Маршицька визначили суть поняття „цінність” як утворення, в основі яких лежать почуття людей, що спрямовані на ідеал. Вихованню цінностей у дітей та молоді присвячені праці О.Сухомлинської, В.Струманського, Т.Роньшиної. Формування ціннісного ставлення до навчання у старшокласників та учнів ПТУ висвітлені в працях Є.Козак, З.Павлютенкової, Г.Прокументової, Т.Равчини. Однак формуванню ціннісного ставлення до навчання в учнів молодших класів школи-комплексу естетичного виховання не приділено достатньої уваги.

Гуманістичному вихованню учнів початкової школи присвячені дослідження В.Білоусової (гуманізація стосунків учнів у позаурочній роботі), В.Коротяєвої (формування гуманних стосунків у позаурочній діяльності засобами народної педагогіки), Н.Хомич (формування гуманних взаємостосунків шестиліток під час ігор-драматизацій), І.Тадєєвої (формування гуманних якостей у процесі вивчення предметів гуманітарного циклу).

Результати аналізу теорії і практики формування ціннісного ставлення до навчання учнів початкових класів школи-комплексу естетичного виховання дають підстави констатувати про наявність низки суперечностей між:

- необхідністю формування всебічно розвиненої особистості і спрямованістю навчально-виховного процесу школи-комплексу естетичного виховання на формування в учнів художньо-мистецьких знань, умінь і навичок;

- віковими особливостями учнів молодшого шкільного віку (стійкий радісний настрій, імпульсивність, емоційна чутливість, допитливість, довірливість, безпосередність у прояві своїх почуттів і ставлень, наслідування дорослих, ситуативність інтересів та ін.) та їх недостатнім урахуванням у процесі формування внутрішньої мотивації навчання, ціннісних ставлень, емоційної сфери;

- потребою систематичної роботи з формування ціннісного ставлення до навчання та відсутністю розробленої та науково обґрунтованої системи методичного забезпечення цього процесу.

Розв'язання зазначених суперечностей дасть змогу підвищити ефективність діяльності шкіл-комплексів естетичного виховання і сприятиме оновленню змісту, методів і форм виховання учнів, методичного забезпечення цього процесу.

Ураховуючи актуальність, недостатню розробку проблеми формування ціннісного ставлення до навчання, специфіку навчально-виховної роботи з учнями початкових класів школи-комплексу і нереалізовані можливості предметів художньо-естетичного циклу, темою дослідження обрано **“Формування ціннісного ставлення до навчання в учнів молодших класів школи-комплексу естетичного виховання”**.

Зв'язок роботи з науковими працями, планами, темами. Дисертація є складовою колективної теми Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти “Психолого-педагогічні основи гуманізації навчання й виховання учнів”. Тему затверджено на засіданні вченої ради Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (протокол № 2 від 20 травня 2002р.) та узгоджено в Раді з координації наукових досліджень в АПН України (протокол № 9 від 26.11.2002р.).

Об'єкт дослідження: навчання і виховання учнів початкових класів школи-комплексу естетичного виховання.

Предмет дослідження: педагогічні умови формування ціннісного ставлення до навчання учнів початкових класів школи-комплексу естетичного виховання.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов формування ціннісного ставлення до навчання учнів початкової школи-комплексу естетичного виховання.

Відповідно до мети визначено основні **завдання** дослідження:

На основі аналізу науково-методичної, психолого-педагогічної літератури обґрунтувати сутність поняття „ціннісне ставлення до навчання учнів початкових класів” як категорії теорії виховання. Розкрити особливості формування ціннісного ставлення до навчання учнів молодших класів школи-комплексу естетичного виховання.

Розробити модель і визначити педагогічні умови формування ціннісного ставлення до навчання учнів початкових класів школи-комплексу естетичного виховання.

Експериментально перевірити педагогічні умови формування ціннісного ставлення до навчання учнів молодших класів школи-комплексу естетичного виховання та розробити відповідні науково-методичні рекомендації для вчителів.

Відповідно до поставлених завдань було використано комплекс теоретичних та емпіричних **методів:** вивчення й аналіз філософської, психолого-педагогічної та методичної літератури для визначення теоретичних передумов та розробки моделі системи формування ціннісного ставлення до навчання учнів початкових класів школи-комплексу естетичного виховання; спостереження, індивідуальні та колективні бесіди, інтерв'ювання, анкетування, вивчення шкільної документації та досвіду роботи вчителів для діагностики рівня сформованості ціннісного ставлення до навчання учнів початкових класів школи-комплексу; педагогічний експеримент (констатувальний - для вивчення стану сформованості ціннісного ставлення до навчання в учнів початкових класів; формувальний - для перевірки ефективності педагогічних умов, які сприяють формуванню в учнів початкових класів ціннісного ставлення до навчання); моделювання педагогічного процесу; статистична обробка результатів дослідження.

Методологічну і теоретичну основу дослідження становлять: філософські положення про духовні, пізнавальні цінності особистості, ціннісне ставлення особистості до процесу пізнання; основні положення про загальнолюдські цінності в освіті; психологічні аспекти формування ціннісного ставлення до навчання учнів молодших класів; концептуальні положення теорії виховання і формування ціннісного ставлення до навчання учнів молодших класів як складової процесу виховання (І.Бех, Г.Болдирева, В.Донцов, Є.Заїка, Т.Ільяшенко, Є.Кузьміна, Н.Непомнящая, О.Савченко, М.Фіцула); наукові узагальнення та висновки щодо виховання і формування ціннісного ставлення до навчання учнів молодших класів; нормативно-правові документи Міністерства освіти і науки України про шкільну освіту.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягає в тому, що:

- уперше розроблено та науково обґрунтовано модель системи формування ціннісного ставлення до навчання учнів молодших класів (мета, завдання, принципи, зміст, методи і форми роботи, педагогічні

умови, критерії та показники), яка враховує їх вікові особливості та специфіку навчально-виховного процесу школи-комплексу естетичного виховання (конкурсний відбір учнів, які виявляють креативні здібності; домінуюча роль предметів естетичного циклу, їх вплив на розвиток пізнавальних процесів; тісна співпраця з батьками учнів; урахування і реалізація інтересів учнів щодо вибору напрямку їх художньо-естетичної діяльності);

- уперше визначено та експериментально перевірено педагогічні умови, які забезпечують формування ціннісного ставлення до навчання учнів молодших класів школи-комплексу естетичного виховання (наступність у роботі школи та дошкільних навчальних закладів; підвищення професійно-педагогічної компетенції вчителів; створення навчально-матеріального середовища; удосконалення навчально-виховного процесу: використання інтерактивних форм і методів роботи, реалізація інтегрованого змісту предметів загальноосвітнього і художньо-мистецького циклів);

- уточнено критерії та показники визначення рівнів сформованості ціннісного ставлення до навчання в учнів початкових класів школи-комплексу естетичного виховання (сформованість внутрішніх мотивів навчальної діяльності: зображувальної, музичної, пізнавальної, трудової; дотримання моральних норм поведінки; сформованість умінь і навичок самооцінки навчальних досягнень; сформованість уміння регулювати власну діяльність);

- дістали подальшого вдосконалення критерії, показники та рівні сформованості професійно-педагогічної компетенції вчителів початкових класів із проблеми дослідження.

Практичну значущість дослідження становить визначення рівнів сформованості ціннісного ставлення до навчання учнів початкової школи; розробка науково-обґрунтованих методичних рекомендацій „Педагогічні умови формування ціннісного ставлення до навчання учнів молодших класів”, розробка та впровадження в закладах освіти комплексної програми „Формування у старших дошкільнят та учнів молодших класів ціннісного ставлення до навчання”. Результати дослідження можуть бути використані під час створення навчально-методичних посібників для класних керівників, для організації позакласної роботи з учнями молодшого шкільного віку.

Особистий внесок автора полягає в аналізі, узагальненні теоретичних положень вищезазначеної проблеми; розробці, обґрунтуванні та висвітленні теоретичних аспектів системи роботи, моделі, педагогічних умов формування ціннісного ставлення до навчання в учнів, методичних рекомендацій для вчителів початкових класів, комплексної програми з наступності; безпосередньому здійсненні всього обсягу дослідно-експериментальної роботи, аналізу її результатів, їх апробації та впровадження.

Експериментальною базою дослідження були: школи-комплекси естетичного виховання № 103, 101 м. Запоріжжя (20 початкових класів, 600 учнів: 300 учнів 1-х класів, 300 учнів 2-х класів), дошкільні навчальні заклади № 295, 290, 293, 107 м. Запоріжжя (200 вихованців старших і підготовчих груп - з метою розробки умови наступності). Експериментом було охоплено 40 учителів 1-2-х класів шкіл-комплексів естетичного виховання, 200 учителів молодших класів (слухачі курсів підвищення кваліфікації), 600 батьків.

Дослідження здійснювалося протягом 1997-2005 років у три етапи.

На першому етапі (1997-1998 рр.) було вивчено стан проблеми в її теоретичному та прикладному аспектах, обґрунтовано її актуальність. Розроблено програму дослідження, визначено мету, об'єкт, предмет, завдання дослідження, етапи дослідно-експериментальної роботи.

На другому етапі (1998-2003 рр.) здійснено аналіз стану формування ціннісного ставлення до навчання в учнів молодших класів експериментальної та контрольної шкіл-комплексів естетичного виховання (констатувальний експеримент); визначено структуру професійної компетенції вчителів молодших класів, розроблено її критерії, показники та рівні; розроблено модель формування ціннісного ставлення до навчання учнів молодших класів школи-комплексу, педагогічні умови її впровадження (розпочато формувальний експеримент).

На третьому етапі (2003-2005 рр.) проаналізовано матеріали формувального експерименту, здійснено експериментальну перевірку ефективності впровадження системи формування ціннісного ставлення учнів молодших класів до навчання на засадах розробленої моделі, педагогічних умов. Проведено статистичну обробку здобутих результатів дослідження, сформульовано висновки, здійснено технічне оформлення результатів роботи.

Вірогідність здобутих результатів і висновків дисертаційної роботи забезпечується методологічними положеннями, застосуванням комплексу методів адекватних об'єкту, предмету, меті, завданням та гіпотезі дослідження; застосуванням кількісного та якісного аналізу, підтвердженням основних положень гіпотези результатами педагогічного експерименту.

Апробація та впровадження результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження доповідались на Всеукраїнській науково-практичній конференції з теорії та практики особистісно-орієнтованої освіти в м. Запоріжжі (2003 р.), на Всеукраїнській науково-пошуковій

конференції з проблеми розвитку життєвої компетентності учнів у м. Запоріжжі (2004 р.), на Всеукраїнській науково-теоретичній конференції у м. Запоріжжі „Методологія соціального пізнання: здобутки й проблеми” (2005 р.).

Результати дисертаційного дослідження впроваджено у навчально-виховний процес школи-комплексу естетичного виховання №101 (довідка №18 від 19.04.2005р.) м. Запоріжжя, дошкільного навчального закладу №295 м. Запоріжжя (довідка №23 від 25.04.2005р.), у систему курсової перепідготовки вчителів початкових класів у Запорізькому обласному інституті післядипломної педагогічної освіти та в систему науково-методичної роботи з учителями початкових класів Комунарського, Хортицького, Орджонікідзевського районів м.Запоріжжя, в м.Мелітополі, м.Енергодарі, м.Токмаку. За матеріалами дослідження автором дисертації організовано і проведено 4 обласних семінари, 8 занять обласної творчої групи, 2 заняття обласного семінару-наради для директорів шкіл-інтернатів (довідка №76 від 25.08.2005р.).

Публікації. За темою дисертаційного дослідження опубліковано 14 робіт, у тому числі: 8 статей у провідних наукових фахових виданнях; 5 методичних рекомендацій; 1 стаття - в українських часописах.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, 2-х розділів, висновків, списку використаних джерел (203 найменування), містить 7 таблиць, 1 алгоритм, 6 схем, а також - 7 додатків на 30 сторінках. Основний зміст дослідження викладено на 175 сторінках дисертації.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, ступінь розробленості проблеми; визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, методи та етапи дослідження; сформульовано гіпотезу, теоретико-методологічну основу; наукову новизну, теоретичне і практичне значення роботи, визначено її достовірність, особистий внесок здобувача, наведено дані про апробацію і впровадження отриманих результатів.

У **першому розділі “Формування ціннісного ставлення до навчання в учнів молодших класів як педагогічна проблема”** здійснено аналіз підходів до визначення поняття „ціннісне ставлення до навчання в учнів початкових класів школи-комплексу естетичного виховання” у філософській, психолого-педагогічній літературі; розкрито сутність понять „цінність”, „ціннісні орієнтації”, „ціннісне ставлення до навчання”. Здійснено структурний аналіз дефініцій „цінність”, „ціннісне ставлення”, „навчання”, „формування”, на основі яких визначено сутність „формування в учнів ціннісного ставлення до навчання”, виявлено та визначено особливості цього процесу в школі-комплексі естетичного виховання; теоретично обґрунтовано педагогічні умови успішного формування ціннісного ставлення до навчання в учнів молодших класів школи-комплексу естетичного виховання; зроблено аналіз стану роботи вчителів школи-комплексу естетичного виховання з цієї проблеми; розроблено модель системи формування ціннісного ставлення до навчання учнів молодших класів, розкрито шляхи її реалізації. За результатами теоретичного аналізу встановлено, що існує велика кількість визначень поняття „цінність”. Вони відрізняються деталями, але суть їх одна: цінністю вважається предмет певного інтересу, бажання, потягу або об'єкт, значущий для людини чи групи осіб. У всіх цих визначеннях є одна головна ідея: істина - це властивість самих думок, які правильно відображають дійсність, а цінність - властивість самих речей, які відповідні певним цілям, намірам, планам (О.Івін). Вивчення проблеми ціннісних орієнтацій займає важливе місце в сучасній соціології, соціальній психології. Для з'ясування сутності явища спрямованості соціологи вживають такі поняття як „ціннісні орієнтації”, „настанови”, „схильність”. Ці поняття поєднуються з цілями, прагненнями та життєвими ідеалами, які існують у „груповій” свідомості у формі певних норм, з життєвим досвідом, накопиченим особистістю в її індивідуальному розвитку. Ціннісна орієнтація як настанова особистості на цінності матеріальної та духовної культури суспільства - це “відносно стійке, соціально зумовлене ставлення людини до сукупності матеріальних і духовних благ та ідеалів, які розглядаються як предмети, цілі та засоби для задоволення потреб життєдіяльності особистості” (В.Ольшанський, О.Здравомислов). У психології цінності називають “значущістю” (Г.Добринін), “життєвою позицією” (Л.Божович), “значенням” і “особистісним змістом” (О.Леонтьєв), “психологічними відношеннями” (В.Мясищев), “прагненням, спрямованістю” (Н.Непомнящая). Вони є елементами мотивації людини. Система засвоєних індивідом знань, які зумовлені його потребами, інтересами (особистісними або суспільними) та зафіксована в його настановах, складається в ціннісні орієнтації особистості, конкретне ставлення до цінностей життя (В.Струманський). Поняття “ціннісне ставлення” (або ціннісні орієнтації) означає, що в такому разі йдеться про значення, яке людина надає тим чи іншим явищам довкілля. Ціннісні орієнтації (ставлення) фіксують одну з основних особливостей людської поведінки - його вибірковість. У нашому дослідженні - це ціннісне ставлення до навчання, знань.

У старшому дошкільному та молодшому шкільному віці виявляється ціннісна вибірковість певної сторони дійсності, певного змісту, способів виконання завдання, дитячого ставлення до них і відбувається становлення певних типів цінностей: реально-звичного функціонування та універсальності цінностей.

Специфіка формування ціннісного ставлення до навчання в учнів молодших класів школи-комплексу естетичного виховання полягає в тому, що діяльність педагогів спрямована на виховання в школярів естетичного смаку, ідеалу, естетичної поведінки, свідомого ставлення до навчання, почуттів до нього та звичок поведінки в процесі навчання.

Результати теоретичних досліджень свідчать, що ціннісне ставлення до навчання являє собою єдність спрямованості особистості того, хто навчається, та його готовності до навчання. Тобто ціннісне ставлення до навчання є результатом перетворення суспільної потреби в знаннях на індивідуальну, за умов позитивної оцінки знань школяра вчителем з погляду їх значущості для його практичної діяльності. Ціннісне ставлення до навчання стає в період учіння молодшого школяра однією з найважливіших складових його життєвої позиції, характеризує стан його свідомості, емоційно-почуттєвої сфери, умінь, навичок навчання і звичок поведінки, що виявляється в ставленні до знань, навколишньої дійсності, суспільства до себе, навчальних обов'язків.

Побудова експериментальної моделі з формування ціннісного ставлення до навчання в учнів молодших класів вимагала проведення констатувального експерименту в школі-комплексі естетичного виховання. У процесі опитування батьків було встановлено, що учні перших класів виявляють більше зацікавленості до предметів художньо-естетичного профілю (у середньому 247 відповідей батьків із 300), ніж до природничо-математичного циклу. Здебільшого на це їх спрямовують батьки. 50% (150 батьків) не вважають за необхідне готувати дітей до школи в умовах сім'ї. У більшості учнів переважає ціннісне ставлення до предметів естетичного циклу, що може призвести до одностороннього розвитку особистості; зміст природничо-математичних дисциплін цікавить дітей менше; настанови батьків на майбутню професію дитини позитивно впливають на формування у неї ціннісного ставлення до навчання.

Результати аналізу практичної діяльності вчителів (240 осіб) експериментальних і контрольних класів шкіл-комплексів, а також слухачів курсів (під час курсової перепідготовки) свідчать, що лише 55 % педагогів цілеспрямовано та свідомо працюють над проблемою формування ціннісного ставлення до навчання в учнів 1-2 класів. 45 % педагогів мають недостатні знання та вміння з формування ціннісного ставлення до навчання в учнів молодших класів (сутність понять „цінність”, „ціннісне ставлення до навчання”, закономірності, умови формування ціннісного ставлення до навчання тощо). Отже, враховуючи двосторонність навчання і особливості розвитку учнів у школі-комплексі естетичного виховання, у ході дослідно-експериментальної роботи було виділено два аспекти щодо розвитку пізнавальних цінностей учнів у навчанні. Перший - об'єктивно-змістовий аспект (знання з дисциплін природничо-математичного циклу). Другий - суб'єктивно-особистісний аспект (усвідомлення себе, своїх здібностей, почуттів через оволодіння змістом дисциплін художньо-естетичного циклу). Захопленість учнів змістом предметів естетичного циклу, видами художньо-естетичної діяльності було "трансформовано" на оволодіння змістом інших предметів.

Ураховуючи особистісно орієнтований підхід до навчання, було розроблено модель системи, що спрямована на формування ціннісного ставлення до навчання в учнів молодших класів та шляхи її реалізації (рисунок 1). Реалізація моделі здійснювалась завдяки визначенню змісту роботи вчителя і педагогічних умов, в яких передбачено: наступність між школою та дошкільним навчальним закладом; підвищення професійно-педагогічної компетенції вчителів, створення сприятливого навчально-матеріального середовища; удосконалення навчально-виховного процесу.

Рис. 1. Модель системи формування ціннісного ставлення до навчання в учнів молодших класів школи-комплексу естетичного виховання

Модель містить мету і завдання процесу навчання щодо формування в учнів ціннісного ставлення в умовах школи-комплексу.

У моделі системи передбачено реалізацію вимог принципів гуманізації науковості, систематичності і послідовності навчання, доступності, свідомості і активності, наочності, міцності засвоєння знань, умінь і навичок, індивідуального підходу до учнів, емоційності навчання.

У моделі розкрито зміст (формування в учнів усвідомлення цінності предметів, умінь та навичок оцінювати довкілля, розвиток інтересу до пізнання предметів, їх оцінки, емоційно-ціннісного ставлення до пізнання, навчання), принципи, методи і форми роботи з учнями, що забезпечували виховання ціннісного ставлення до учіння; стимулювання емоційно-почуттєвої сфери; формування свідомої поведінки, розвиток естетичного смаку (різні види виховних бесід, пояснення, приклад, педагогічні вимоги, громадська думка та ін).

Для вдосконалення навчально-виховного процесу було впроваджено інноваційні технології: інтерактивне навчання, інтеграція різних предметів. Результатом цього стало якісніше викладання предметів учителями та усвідомлення учнями цінності цих знань. Особливості методики інтерактивного навчання містили організаційні, дидактичні, розвивальні, виховні елементи, що сприяли розвиткові фізичної, соціальної та пізнавальної активності учнів.

Перевірці ефективності моделі формування ціннісного ставлення до навчання учнів молодших класів сприяли розроблені критерії: мотиви навчання; особистісний смисл знань у зображувальній, музичній, навчальній, трудовій діяльності; моральні норми поведінки; уміння і навички оцінювати свої знання, знання однокласників, особистий процес пізнання, навчання; ціннісне ставлення до навчання; сформованість рівнів професійної компетенції щодо формування ціннісного ставлення до навчання в учнів молодших класів школи-комплексу естетичного виховання.

Другий розділ “Педагогічні умови формування ціннісного ставлення до навчання в учнів молодших класів школи-комплексу естетичного виховання” присвячений розкриттю змісту педагогічних умов формування ціннісного ставлення до навчання в учнів школи-комплексу естетичного виховання, подано результати аналізу дослідно-експериментальної роботи.

У ході розробки кожної з педагогічних умов розкрито як теоретико-методичні, так і практичні аспекти реалізації кожної з них, а також розроблено рекомендації щодо їх впровадження та апробації в експериментальних і контрольних класах. Кожна з умов забезпечувала реалізацію як окремих компонентів в структурі навчально-виховного процесу, так і їх комплекс.

У ході дослідження було реалізовано комплексну програму наступності між школою-комплексом та дошкільним навчальним закладом, що сприяло підготовці дошкільнят до позитивного сприйняття школи, вчителя, вихованню свідомості, ціннісного та емоційно-почуттєвого ставлення до навчання, знань; підвищенню компетентності педагогів і батьків з проблеми формування ціннісного ставлення дітей до навчання тощо. У роботі було передбачено такі напрями реалізації наступності: між учителями і вихователями; вчителями, вихователями, дітьми; вчителями, вихователями, батьками. Для реалізації поставлених завдань використовувались такі форми роботи з вихователями, вчителями і батьками: педагогічні ради, випуск інформаційних бюлетенів, усних журналів, консультації, семінари-практикуми, ділові ігри, тренінги, спільне проведення занять, уроків, вільного часу. Реалізація принципу наступності сприяла тому, що 92% батьків навчилися бути уважними до дитини та її діяльності; усвідомили необхідність психологічно готувати дитину до шкільного життя; у вихователів з'явилися системні знання щодо проблеми дослідження.

Встановлено, що професійна компетенція вчителя з проблеми дослідження значно впливає на формування в учнів ціннісного ставлення до навчання, відображає його структуру і зміст. Вважаємо, що успішна діяльність учителя передбачає три види компетентності: методичну, професійну та соціальну, які "охоплюють" всі сфери особистості (мотиваційну, операційно-технологічну, самоусвідомлення) і формуються в активній діяльності. Виділені сфери діяльності педагога є водночас критеріями визначення (оцінки) рівня його компетентності. До цих критеріїв належать: мотиваційний, операційно-технологічний, рефлексивний.

Формування професійної компетентності вчителя початкових класів здійснювалося у три етапи: 1) адаптація до роботи над проблемою формування ціннісного ставлення учнів початкових класів до навчання; 2) стабілізація як повне, досконале вивчення проблеми та володіння засобами її розв'язання; 3) перетворення як внесення елементів творчості в розробку проблеми.

Розробка компонентів структури професійно-педагогічної компетенції з формування в учнів ціннісного ставлення до навчання та її критеріїв і показників забезпечила можливість визначити рівні сформованості професійно-педагогічної компетентності вчителів. Перший рівень (адаптаційний) характеризується фрагментарною практичною реалізацією цілей формування ціннісного ставлення до навчання, відсутністю чітких професійних орієнтирів щодо проблеми, неадекватністю самооцінки і самоаналізу результатів педагогічної діяльності.

Для вчителів, які належали до цього рівня, було розроблено і реалізовано систему методичної роботи як на рівні експериментальної школи-комплексу, так і на рівні обласного інституту післядипломної

педагогічної освіти. Основними формами були тематичні курси, проблемні семінари та семінари-практикуми, відкриті уроки, взаємовідвідування, консультації, методичні об'єднання з проблем дослідження.

До другого рівня (достатнього) компетентності належали вчителі, які оволоділи знаннями, вміннями та навичками з проблеми дослідження, і мали реальні адекватні уявлення про самого себе та результати власної діяльності.

Основною формою роботи з цією групою вчителів був постійний проблемний семінар при Запорізькому обласному інституті післядипломної педагогічної освіти, який функціонував три роки.

Під навчально-матеріальним середовищем розуміємо комплекс матеріально-технічного забезпечення, санітарно-гігієнічних, ергономічних, естетичних, психолого-педагогічних умов, які сприяють організації навчання і виховання учнів, формуванню позитивного ставлення до навчання. Експериментальна робота передбачала створення розвивального середовища, яке забезпечувало організацію самостійної діяльності учнів, їх творчості, вибір форм діяльності відповідно до бажань, інтересів, ставлень. Створення розвивального середовища в експериментальній школі-комплексі (600 учнів) здійснювалося на засадах таких принципів: дистанції, позиції у взаємодії, активності, стабільності-динамічності, комплектування та гнучкого зонування, емоційності середовища, поєднання звичайних і неординарних елементів урахування статевих і вікових відмінностей дитини, поваги до думки дитини. Удосконалення навчально-виховного процесу розглядалося як комплекс педагогічних дій учителя, що приводить як його, так і учнів до кінцевого результату - позитивних змін у навчанні та вихованні, що виявлялося в безпосередньому зв'язку змісту предметів зображувальної та музичної діяльності з предметами природничо-математичного циклу. Тому в ході формуючого експерименту відпрацьовувались такі елементи уроку, як-от: визначення навчальної і виховної мети уроку; відбір змісту навчання і виховання та методичне забезпечення уроку; використання інтерактивного навчання і виховання; інтеграція; забезпечення мотивації учнів на учіння; формування в молодших школярів умінь і навичок в учінні; виховання свідомості (естетичної і когнітивної), емоційно-почуттєвої сфери, навичок і звичок поведінки. Мотивація учіння забезпечувалась використанням різних спонукань: вираження емоційного стану, який був розкритий у музичному творі, виконання пісень хором, дуєтом, тріо, квітетом; розучування пісень, танців (індивідуально та колективно) тощо. У 90% учнів з'явилась потреба в знаннях, систематичному навчанні.

Успішному навчанню учнів та ціннісному ставленню до нього сприяло формування загальнонавчальних умінь і навичок (вироблення у дітей способів виконання практичних і теоретичних дій на основі знань і життєвого досвіду). До організаційних були віднесені вміння: організувати своє робоче місце; берегти час, орієнтуватися в ньому та відчувати його тощо. Для розвитку загальнонавчальних і загальнопізнавальних умінь і навичок використовувались вправи на розвиток мислення, завдання, запитання, ігри, що вчили учнів встановлювати послідовність подій, явищ, формували контрольні-оцінні вміння. Оцінка, оцінна діяльність є стрижнем ціннісного ставлення учнів до навчання. Тому в експериментальних класах в учнів формували вміння й навички самоконтролю (прогностичний, операційний, підсумковий): поетапне пояснення способу дій; зіставлення зі зразком, оволодіння прийомом перевірки, використання пам'яток, взаємоконтроль тощо.

Результати проведеного дослідження надали підстави констатувати наявність позитивних змін у сформованості ціннісного ставлення до навчання в учнів, упровадженні всіх елементів структури моделі та педагогічних умов, які забезпечили самостійність учнів експериментальних класів у навчанні, їх фізичний, інтелектуальний, моральний, художньо-естетичний, креативний розвиток.

Навчання учнів (у 99% вчителів) будувалося на особистісно орієнтованому, інтегрованому підходах із використанням інтерактивних методів. Учителі (98 %) експериментальних класів навчали учнів опановувати знання не тільки з предметів художньо-естетичної спрямованості, але й природничо-математичного циклу. Відбулось поліпшення таких елементів уроку, як визначення навчально-виховної та розвивальної мети уроку, відбір його інтегрованого змісту, спрямованого на моральне, розумове, естетичне виховання, ціннісне орієнтування на навчання. Пріоритетною метою уроків стало формування ціннісного ставлення учнів до навчання. У 95% учнів других і третіх класів підвищилась успішність навчання з цих предметів на 35-45%, внутрішня вмотивованість до пізнавальної діяльності, з'явилися навички вихованості (наявність моральних якостей), прояви позитивних емоцій та художнього смаку. Основними показниками вихованості були: ціннісне ставлення до навчання, інтерес до знань, процесу пізнання.

Результати опитування свідчать, що майже 88,8% учнів 1-2-х класів охоче відвідують школу, у них є зацікавленість до отримання нових знань, потяг вчитися, наявні елементарні знання про навчання. Вони стали активні, чуйні, прихильні до вчителя, багато читають тощо.

Позитивні зміни відбулись у професійно-педагогічній компетенції вчителів (34 вчителі з 80 піднялись до високого рівня, до формуючого експерименту - 10 чоловік). 46 вчителів становили групу достатнього

рівня педагогічної компетенції. Вищезазначене вплинуло на стан ціннісного ставлення до навчання в учнів 2-3-х класів (95%).

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження і здобуті результати щодо розв'язання проблеми формування ціннісного ставлення до навчання в учнів молодших класів школи-комплексу естетичного виховання дали можливість зробити такі висновки:

На основі аналізу філософської, соціологічної та психолого-педагогічної літератури обґрунтовано сутність поняття “ціннісне ставлення до навчання учнів початкових класів” як категорії теорії виховання, встановлено співвідношення понять “цінність пізнання”, “ціннісні орієнтації на пізнання”, “цінність навчання” (позитивне ставлення до знань, пізнання, навчання), “особистісний смисл знань (навчання)”, “ціннісне ставлення до знань, пізнання, навчання”, “особистісна цінність навчання” (як основа ціннісно-етичної, емоційно-почуттєвої, моральної орієнтації на Батьківщину, сім'ю, працю, землю, природу, мирне життя, культуру). Ціннісне ставлення до навчання починає формуватися в дошкільному і молодшому шкільному віці, забезпечується “ціннісними орієнтаціями на процес пізнання і навчання”, вихованням свідомості, емоційно-почуттєвої сфери, формуванням умінь і навичок в навчанні, звичок у поведінці. Воно передує формуванню ціннісних орієнтацій, здійснюється у навчально-виховному процесі під педагогічним керівництвом учителя, за умов його гуманно-орієнтованої спрямованості.

Процес формування ціннісного ставлення до навчання учнів початкових класів школи-комплексу естетичного виховання має певні особливості, які зумовлені віковими характеристиками молодших школярів, специфікою структури і спрямованістю навчально-виховного процесу на формування в них художньо-мистецьких знань, умінь і навичок: усвідомлене сприйняття світу мистецтва сприяє активізації мислительної діяльності, творчості, збагаченню ціннісної сфери особистості; особистісна цінність художньо-естетичної діяльності учнів створює внутрішній стрижень їх розвитку, що на основі моральності та художньо-естетичного смаку забезпечує підґрунтя для виховання в них свідомого ціннісного ставлення до предметів природничо-математичного циклу; особистісний смисл знань, пов'язаних із пізнанням культури, є мотивацією до вивчення предметів природничо-математичного циклу, які з часом теж стають “ціннісними” для учнів.

Проведене емпіричне дослідження засвідчило, що існуюча система роботи з формування ціннісного ставлення до навчання учнів молодших класів школи-комплексу естетичного виховання перебуває в такому стані, коли ще недостатньо вирішуються основні положення Закону України “Про освіту”, а саме: зв'язок процесу навчання і виховання в школі та оволодіння учнями системою знань, умінь і навичок із життєвим самовизначенням школярів і пошуком особистого покликання на життєвому шляху для служіння народу, Батьківщині та покращання соціального життя в Україні. Незадовільний стан роботи з формування ціннісного ставлення до навчання в учнів молодших класів школи-комплексу естетичного виховання пов'язаний із недостатньою компетенцією вчителів із вищезазначеної проблеми, оскільки між нею та ціннісним ставленням учнів до навчання в школі-комплексі естетичного виховання існує взаємообумовленість і взаємозв'язок. У практиці вчителів початкових класів відсутня модель навчально-виховної роботи з формування ціннісного ставлення до навчання в учнів молодших класів школи-комплексу естетичного виховання та технологія її впровадження. Недостатнє науково-методичне забезпечення професійної компетенції з формування ціннісного ставлення до навчання учнів молодших класів школи-комплексу естетичного виховання.

Науково обґрунтовано модель системи формування ціннісного ставлення до навчання в учнів молодших класів (мета, завдання, принципи, зміст, методи і форми роботи, педагогічні умови, критерії та показники), яка враховує їх вікові особливості та специфіку навчально-виховного процесу школи-комплексу естетичного виховання. Основними перевагами моделі формування ціннісного ставлення до навчання учнів молодших класів є: реалізація навчальних, виховних і розвивальних цілей і завдань, створення навчально-розвивального середовища, вдосконалення навчально-виховного процесу, реалізація наступності, розвиток мотиваційного, змістового та операційно-процесуального компонентів; використання комплексу інтерактивних методів і прийомів навчання й виховання; об'єднання змісту навчання з різних предметів (інтеграція предметів художньо-естетичного та природничо-математичного циклів); система оцінювання учнівських досягнень у процесі реалізації мети та педагогічних завдань на уроці.

Обґрунтовано та експериментально перевірено комплекс педагогічних умов формування ціннісного ставлення до навчання в учнів початкових класів школи-комплексу естетичного виховання (наступність у роботі школи та дитячого навчального закладу, підвищення професійної педагогічної компетенції вчителів, створення навчально-матеріального середовища, вдосконалення навчально-виховного процесу), які охоплювали всі етапи становлення особистості учня і забезпечували формування ціннісних орієнтацій до пізнання предметів, ціннісного ставлення до учіння і навчання з усіх предметів.

Вихідними положеннями для функціонування комплексу даних умов були принципи виховання (гуманізації, науковості, систематичності і послідовності, доступності, свідомості й активності, міцності, наочності, індивідуального підходу, емоційності).

Уточнено критерії та показники визначення рівнів сформованості ціннісного ставлення до навчання в учнів початкових класів школи-комплексу естетичного виховання (сформованість внутрішніх мотивів навчальної діяльності: зображувальної, музичної, пізнавальної, трудової; дотримання моральних норм поведінки; сформованість умінь і навичок самооцінки навчальних досягнень; сформованість уміння регулювати власну діяльність).

Встановлено, що професійна компетенція вчителя з проблеми дослідження значно впливає на формування в учнів ціннісного ставлення до навчання, відображає його структуру і зміст. Вважаємо, що успішна діяльність учителя передбачає три види компетентності: методичну, професійну та соціальну, які "охоплюють" всі сфери особистості (мотиваційну, операційно-технологічну, самоусвідомлення) і формуються в активній діяльності. Виділені сфери діяльності педагога є водночас критеріями визначення (оцінки) рівня його компетентності. До цих критеріїв належать: мотиваційний, операційно-технологічний, рефлексивний.

Розробка компонентів структури професійно-педагогічної компетенції з формування в учнів ціннісного ставлення до навчання та її критеріїв і показників забезпечила можливість визначити рівні сформованості професійно-педагогічної компетентності вчителів (адаптаційний, достатній, високий). Порівняльний аналіз здобутих результатів формуючого експерименту свідчить про ефективність розробленої моделі системи і педагогічних умов формування ціннісного ставлення до навчання в учнів молодших класів школи-комплексу естетичного виховання. У 95% учнів експериментальних класів сформувалось позитивне ставлення до школи, вивчення предметів природничо-математичного циклу, до знань і навчання. Зріс рівень вихованості, оцінної діяльності на уроках. Серед учнів експериментальних класів було визначено більш усвідомлене ставлення до навчання, про що свідчить отримана на заключному етапі дослідження динаміка рівнів сформованості в дітей уявлень про навчання в школі. В учнів контрольних класів показники ціннісного ставлення до навчання збільшились з 50% до 65%.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми формування ціннісного ставлення до навчання в учнів молодших класів школи комплексу естетичного виховання. Перспективи подальшого наукового пошуку можливі в модифікації технології формування ціннісного ставлення до навчання школярів із особливими потребами (мовленнєвими порушеннями, затримкою психічного розвитку, розумовою відсталістю), а також її адаптації до дошкільних навчальних закладів, шкіл-інтернатів, загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних училищ, коледжів.

Основні положення дисертації відображені в таких публікаціях автора:

Лупінович С.Н., Крутий Е.Л. От звуков к воспитанию культуры родного языка. Методические рекомендации для учителей, воспитателей, логопедов. Ч.1. - Запорожье. - 1993. - 120 с.

Лупінович С.Н., Крутий Е.Л. От звуков к воспитанию культуры родного языка. Методические рекомендации для учителей, воспитателей, логопедов. Ч.2. - Запорожье. - 1993. - 112 с.

Лупінович С.М. Підвищення рівня професійної компетентності вчителів-логопедів загальноосвітньої школи / Методичні рекомендації щодо організації та змісту освітнього процесу в навчально-виховних закладах Запорізької області в 2003/2004 навчальному році. - Запоріжжя. - 2003. - С.172-178.

Лупінович С.М. Формування ціннісного ставлення до навчальної діяльності в молодших школярів, що мають мовленнєві порушення / Методичні рекомендації закладам освіти Запорізької області до 2004-2005 навчального року. - Запоріжжя: Прем'єр. - 2004. - С.184-187.

Лупінович С.М. Навчально-розвивальне середовище - організаційно-педагогічна умова формування ціннісного ставлення до навчання в учнів школи-інтернату / Організація та зміст освітнього процесу в навчально-виховних закладах Запорізької області в 2005-2006 навчальному році. - Запоріжжя. - 2005. - С.152-160.

Лупінович С.М. Педагогічні умови формування ціннісного ставлення до навчання в учнів молодших класів / Методичні рекомендації для вчителів початкових класів та вихователів загальноосвітніх навчальних закладів. - Запоріжжя, 2005. - 140 с.

Лупінович С.М. Працює логопед //Дитячий садок.- 2004.-№ 16 (256).-С.26.

Лупінович С.М. Специфіка ціннісного ставлення молодших школярів до навчальної діяльності // Професійне становлення педагогічних працівників. Зб. наук. праць Запорізького обл. ІУВ. - Випуск 5. - Запоріжжя. - 1997. - С. 208-212.

Лупінович С.Н. Преимущество в работе школы и детского сада по формированию у дошкольников ценностного отношения к учебной деятельности // Професійна творчість: проблеми і пошуки. Зб.наук.пр. Випуск 16. - Київ-Запоріжжя. - 1999. - С.112-119.

Лупінович С.М. Розвиваюче середовище - педагогічна умова формування ціннісного ставлення до навчання // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки.- Випуск 26 - Київ-Запоріжжя. - 2003. - С. 159-163.

Лупінович С.М. Сутність формування ціннісного ставлення до навчальної діяльності учнів молодших класів (філософські, психологічні та педагогічні аспекти) // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки. Випуск 28. - Київ-Запоріжжя. - 2003. - С. 326-332.

Лупінович С.М. Концептуальні засади щодо формування ціннісного ставлення до навчальної діяльності в учнів молодших класів школи-комплексу естетичного виховання // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки. Випуск 29 - Київ-Запоріжжя. - 2003. - С. 278-283.

Лупінович С.М. Формування ціннісного ставлення до навчання в молодших школярів, що мають мовленнєві порушення // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки. Випуск 35 - Київ-Запоріжжя. - 2005. - С. 256-261.

Денисенко Н.Ф., Лупінович С.М. Формування ціннісного ставлення до навчання в учнів молодших класів (методологічний аспект) // Методологія соціального пізнання: здобутки й проблеми. - Запоріжжя, „Просвіта”. - 2005. - С. 258-260.

АНОТАЦІЇ

Лупінович С.М. Формування ціннісного ставлення до навчання в учнів молодших класів школи-комплексу естетичного виховання. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 - теорія та методика виховання. Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль, 2006р.).

Дисертація присвячена проблемі формування в учнів молодших класів школи-комплексу естетичного виховання ціннісного ставлення до навчання. У ній розроблено модель навчально-виховної роботи з проблеми і технологія реалізації педагогічних умов, здійснено аналіз змісту роботи сучасних шкільних комплексів з означеної проблеми. Обґрунтовано положення щодо особливостей формування ціннісного ставлення до навчання з усіх предметів учнів школи-комплексу естетичного виховання. Система роботи з формування ціннісного ставлення до навчання в учнів молодших класів естетичного виховання та її модель базуються на філософських, соціологічних, психолого-педагогічних теоріях щодо сутності понять: духовних, пізнавальних, особистісних, загальнолюдських цінностей особистості. Розроблена система відповідна принципам особистісно орієнтованої педагогічної парадигми, започатковує сучасні підходи до оптимізації навчання учнів (інтеграція, інтерактивне навчання, цілепокладання та ін.). Реалізація моделі здійснювалася за допомогою педагогічних умов формування ціннісного ставлення до навчання в учнів молодших класів школи-комплексу естетичного виховання, технології, яка відображає послідовне формування елементів ціннісного ставлення до навчання; способи розробки кожної педагогічної умови: наступності в роботі школи та дошкільного навчального закладу, підвищення професійно-педагогічної компетенції; створення навчально-матеріального середовища; удосконалення процесу навчання та виховання дітей на уроках (інтеграція навчання, використання інтерактивних методів; формування в учнів мотиваційного, змістового та операційно-процесуального компонентів - знань, умінь та навичок).

Ключові слова: ціннісні орієнтації; ціннісне ставлення до навчання; педагогічні умови формування; школа-комплекс естетичного виховання; модель.

Лупінович С.Н. Формирование ценностного отношения к обучению у учащихся младших классов школы-комплекса эстетического воспитания. Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности: 13.00.07 - теория и методика воспитания. Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка (г. Тернополь, 2006 г.)

Диссертация посвящена проблемам формирования ценностного отношения к обучению у учащихся младших классов школы-комплекса эстетического воспитания в связи с тем, что реальное состояние обучения не приводит к восприятию детьми знания и познания как общечеловеческой, так и личностной ценности. В диссертации определено и сформулировано понятие "ценностное отношение к обучению". Разработана методика изучения ценностного отношения к обучению. Теоретически обоснованы и разработаны философские, социологические, психолого-педагогические подходы к пониманию ценности, ценностных ориентаций, ценностных отношений, смысловых ценностных образований, а также дан анализ состояния проблемы в педагогической практике, что предусматривает построение модели формирования ценностного отношения к обучению по всем предметам у учащихся школы-комплекса эстетического воспитания. Ее основными компонентами являются сформулированные учебные и воспитательные цели, задачи для учителя и учащихся;

организационно-педагогические условия эффективного обучения и воспитания; пути формирования у учащихся процесса познания предметов и явлений окружающего мира (учения); мотивационный, содержательный и операционно-процессуальный компоненты; критерии эффективности. В диссертации обоснована и разработана технология формирования ценностного отношения к обучению у учащихся младших классов школы-комплекса эстетического воспитания. Она представлена как система педагогических условий, определение и применение путей процесса обучения и воспитания, осознание ценности обучения, усвоения детьми знаний, умений и навыков, направленных на формирование ценностных ориентаций, ценностных оценок, суждений и ценностного отношения к знаниям, учебе. Оптимизация технологии обеспечена использованием интеграции, применением интерактивных методов обучения, воспитания и развития учащихся младших классов, формированием общешкольных умений и навыков. Разработаны понятия, структура, критерии, показатели и уровни компетенции учителей младших классов школы-комплекса эстетического воспитания по формированию ценностного отношения к обучению учащихся. Определено ее влияние на уровень ценностного отношения к учебе детей. Составлена комплексная программа формирования ценностного отношения к обучению у старших дошкольников и учащихся младших классов школы-комплекса эстетического воспитания. Апробация модели формирования ценностного отношения к обучению учащихся младших классов, педагогических условий, технологии и комплексной программы преемственности в экспериментальных дошкольных учреждениях способствовало получению положительных результатов в показателях: профессиональной компетенции учителей младших классов; ценностных ориентаций, суждений, отношения к знаниям, познанию, к учебе, воспитанности школьников. Основные положения модели, педагогических условий и технологии формирования ценностного отношения к обучению учащихся младших классов внедрены в систему последипломного образования учителей младших классов общеобразовательных школ, школ-интернатов и дошкольных учебных заведений. Это обеспечило повышение успеваемости учащихся 2-3 классов и мотивации у старших дошкольников на обучение в школе.

Ключевые слова: ценностные ориентации; ценностное отношение к обучению; педагогические условия формирования; школа-комплекс эстетического воспитания;; модель.

Lupinovich S.N. Formation of the valuable attitude to the training of the elementary grades pupils of the school - complex of the aesthetic education. -The Manuscript.

The dissertation on reception of a scientific degree of the candidate of pedagogical sciences behind a speciality 13.00.07 - the theory and a technique of education. The Ternopol national pedagogical university of Vladimir Gnatjuk (Ternopol, 200).

The dissertation is devoted to the problems of the formation of the valuable attitude to the training of the pupils of the elementary grades of a school - complex of aesthetic education. In the dissertation theoretical, methodical and organizational bases of the model and technology are carried out; the analysis of the work of the modern schools - complexes behind the designated problem is developed. The proved position concerning features and specificities of the formation of the valuable attitude to the training all the subjects of pupils of a school - complex of aesthetic education. The model of the formation of the valuable attitude to training of the pupils of the elementary grades of aesthetic education is based on philosophical, social, psychological-pedagogical theories concerning the essence of the concepts: spiritual, cognitive, personal, universal values of the person to the process of cognition, knowledge of training, semantic valuable formations, valuable orientations; answers the principles of the pedagogical paradigm focused on a person, begins the modern approaches to optimization of the training of the pupils (integration, interactive training, the putting of the aim and so on). Its realization is carried out with the help of the technology of the formation of the valuable attitude to training of the pupils of elementary grades of a school - complex of aesthetic education which displays the consecutive formation of the elements of the valuable attitude to training; ways of the development of each organizational - pedagogical condition of the professional - pedagogical competence; the creation of the educational and developing surrounding; improvement of the process of the pupils training at the lessons; an arrangement of the continuity and perceptivity in the work of the school and a preschool educational institution); integration of training, the use of the interactive methods of training; the formation by pupils motivational, cognitive and operational components (knowledge, skills and habits).

Key words: valuable orientations; the valuable attitude to training; a school - complex of aesthetic education; model.

Підписано до друку 27.02.2006 року.
Папір друкарський. Друк RESO.
Гарнітура Times New Roman. Ум. друк. ар. 0,9.
Формат 60? 90/16 Наклад 100 прим. Зам. № 35.

Редакційно-видавничий відділ
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027, Україна